բան կրնայ ինձս հասցնել, երբ ապահով՝ թշնամի յարձակումէ առաջին անգամ, երկար հսկումներէ վերջ, առանց զէնքի կ'ընկողմանիք ձեր հայրերու ակնոցին վրայ, սպասումովը քունի մը որ աւելի հեշտալի է քան ինձ համար ջուրը երբ կը պապակիմ. այն ատեն կրնաք երջանկութեան մասին խօսիլ։

Գէօց. — Այդ վայրկեանները սակայն քիչ անգամ կը հանդիպին։

Մարտին (աւելի կրակոտ). — Եւ, երբ գան, երկնքի նախաճաշակն են։ — Երբ դուք վերադառնաք, ձեր թշնամիին աւարովը բեռնաւոր, եւ մտածէք. «Ան մէկը ձիէն վար նիզակեցի՝ դեռ չկրակած, ան միւսը ձիուն հետ գետին տապալեցաւ»։ Եւ յիշատակներով դէպ ի ձեր դղեակը կը ձիավարէք ու...։

Գէօց. — Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք։

Մարտին. — Եւ ձեր կիները։ (Կը լեցնէ)։ Ձեր կնոջ առողջութեանը։ (Աչքերը կը սրբէ)։ Կին ունիք, չէ՞։

Գէօց. — Ազնիւ, հրաշալի կին մը։

Մարտին. — Երանի անոր, որ առաքինի կին մը ունի. կրնայ կրկին ապրիլ։ Կնիկներ չեմ ճանչնար, եւ սակայն կինը ստեղծագործութեան պսակն է։ —

Գէօց (ինքնիրեն). — Գութս կը շարժէ...։ Իր վիճակին զգացումը սիրտը կ'ուտէ։

Գեորգ (վազելով). — Տէր, ձիերու քառասմբակ գալը կը լսեմ։ Անոնք են անկասկած։

Գէօց. — Ձիս դուրս հանէ։ Հանցը իրենը թող հեծնայ — Մնաք բարով, սիրելի եղբայր։ Աստուած ընկերակցի ձեզի։ Արի եւ համբերող եղէք։ Աստուած ձեզի նեցուկ պիտի ըլլայ։

Մարտին. — Ձեր անունը, խնդրեմ։

Գէօց. — Ներեցէք. չեմ կրնար զայն ձեզի ըսել։ Մնաք բարով։ (Ձախ ձեռքը կ'երկարէ)։

Մարտին. — Ինչու՞ ձեր ձախը կ'երկարէք ինծի։ Արժանի չե՞մ ասպետական աջին։

Գէօց. — Եւ եթէ կայսրն իսկ ըլլայիք, պէտք էիք զոհանալ ասով։ Այս, թէեւ պատերազմի մէջ անօգուտ չէ, սակայն բարեկամութեան սեղմումին հանդէպ անզգայ է. ան մէկ է իր ձեռնոցին հետ. կը տեսնէք, երկաթ է։

Մարտին. — Ուրեմն Գէօց ֆոն Բերլիշինգընն էք։ Շնորհակալ եմ քեզի, Աստուած, որ տեսնել տուիր զինքը ինծի, այս մարդը՝ զոր իշխանները կ'ատեն եւ որուն կը դիմեն բոլոր ճնշուածները (կ'առնէ անոր աջ ձեռքը)։ Տուէք այդ ձեռքը, թողէք որ համբուրեմ զայն։

Գէօց. — Պէտք չէ ընէք։

Մարտին. — Թոյլ տուէք։ Ո՜վ ձեռք, թանկագին քան ամէնէն սրբազան մասունքները, դուն՝ որուն մէջ կը հոսէր երկրիս ամէնէն ազնիւ արիւնը, դուն այլեւս մեռած գործիք մըն ես. բայց Աստուծոյ վրայ վստահութիւնը՝ որ կը լեցնէ այս հոգին՝ քու զօրութիւնդ ու կեանքդ է։

Գէօց (սաղաւարտը կը դնէ և կ'առնէ նիզակը)։

Մարտին. — Մեր մօտ տարիներ եւ օրեր առաջ վանական մը կար, որ ձեզ տեսած էր անկէ վերջ՝ երբ կրակի հարուած մը ձեր այդ ձեռքը տարաւ Լանդսհուտի առջեւ։ Ինչպէս նա մեզի պատմեց, թէ դուք ինչպէս կը տառապէիք եւ ինչպէս վիշտ կը զգայիք՝ այլեւս անկարող եղած պատերազմի, եւ ինչպէս մըտքերնիդ կ'իյնար՝ իմացած ըլլալնիդ մէկի մը մասին, որ նոյնպէս մէկ ձեռք ունէր եւ որ, հակառակ անոր, քաջ մարտիկի մը պաշտօնն ըրաւ։ Պիտի չմոռնամ ատիկա երբեք։

Երկու ձիաւորները կու գան. Գէօց անոնց կ'երթայ. անոնք դաղանօրէն հեռը կը խօսին։

Մարտին (այդ պահուն դեռ շարունակելով). — Երբեք պիտի չմոռնամ, թէ ինչպէս ամէնազնիւ, ամենասուրբ վստահութեամբ հանդէպ Աստուծոյ աղաղակեց. Եւ եթէ տասներկու ձեռք ունենայի, եթէ շնորհքդ մերժէիր ինծի, ի՞նչ բանի կրնային օգտակար ըլլալ ինծի անոնք։ Սակայն ես կրնամ մէկով...

Գէօց. — Ուրեմն դէպ ի Հազլախի անտառը։ (Մարտինի կը դառնայ)։ Մնաք բարով, յարգելի եղբայր Մարտին. (Կ'ողջագուրէ զինքը)։

Մարտին. — Մի՞ մոռնաք զիս. ես երբեք ձեզ պիտի չմոռնամ։ (Գէօց կը մեկնի)։ — Ի՜նչպէս սիրաս նեղ եկաւ, երբ զինքը տեսայ։ Բան մը չէր խօսեր, եւ հոգիս սակայն իր հոգին կ'ըմբռնէր։ Ճշմարիտ հաճոյք մըն է, մեծ մարդ մը տեսնելը։

Գեորգ. — Գերյարգելի հայր, մեզ մօտ կը նընջէք այս գիշեր, չէ՞։

Մարտին. — Կրնա՞մ անկողին մը ունենալ։

Գեորգ. — Ոչ, հայր։ Անկողին՝ միայն ի լրոյ կը ճանչնամ. մեր իշխանին մէջ միայն յարդ կայ։

Մարտին. — Ա՜հ ալ լաւ է։ Ի՞նչ է անունդ։

Գեորգ. — Գէորգ, գերյարգելի հայր։

Մարտին. — Գէո՛րգ, ուրեմն քաջ պաշտպան մը ունիս։

Գեորգ. — Կ'ըսեն, թէ ձիաւոր մը եղած ըլլայ. ես ալ կ'ուզեմ ըլլալ։

Մարտին. — Սպասէ։ (Աղօթագիրք մը կը հանէ եւ տղուն սուրբի պատկեր մը կու տայ)։ Ահա ունիս զինքը։ Հետեւէ անոր օրինակին, եղիր արի եւ վախցիր Աստուծմէ։ (Կը մեկնի)։

Գեորգ. — Ո՜հ, գեղեցիկ ձի մը. եթէ ես ալ հատ մը ունենայի։ – Եւ այս ոսկեղէն արդուզարդը։ — Գարշելի վիշապ մըն է ասիկա...։ — Հիմայ ճնճղուկ կը զարնեմ։ — Սուրբ Գէորգ, գիս մեծ եւ ուժեղ ըրէ, տուր ինծի այսպիսի նիզակ մը, եւ այսպիսի ձի մը, յետոյ ձգէ, որ վիշապները գան...։

(Շարունակելի)

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՈՂՋՈՅՆ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՈՒՍՈՒՑՉԻՆ[1]

Ողջո՜յն քեզ, ծերունի՛ վսեմ.
Քեզ կ'ողջունեմ ողջոյնովը Վարուժանի։
Աստուածային սրբազնասուրբ ողբերգութեան
Մեծ Ուրբաթի վերջալոյսին՝
Մխիթարայ տաճարին մէջ խնկաբոյր
Հանդիպեցայ քու տեսիլքիդ՝
Ինչպէս հինաւուրց կաղնիի մը,
Որուն հովանիին տակ
Հօտեր անթիւ, անհամար
Զովացուցեր են կրակն իրենց սրտին։
Թա՛ւ ձայնիդ ալիքն երկնասլաց
Որ մարգարէներուն հաստատուն կորովն ունէր՝
Ինձ համար յայտնութիւն մ'եղաւ...։
Զոյգ աչերդ տեսայ
Վենետկոյ աղի լճակին նման
Որուն խորն՝ անթիթի եւ անզգայ՝
Պատկերներ կը ձեւանան.
Ու թարթիչներդ անդադրում բացխփիկ՝
Նման ալեխռով ծովափին՝
Կարծես կայծերը կը փնտռէին
Զարալլուկ Պրոմեթեւսի
Անսէր աստուածներէն առեւանգուած։
Իմ մէջ ծնաւ նոյնհետայն՝
Ինչպէս ջուրն ուժգին գաւազանովը Մովսէսի՝
Ցարգանքը ծաւալուն
Հրդեհով մ'անհուն...։
Ողջո՜յն քեզ, ծերունի՛,
Ողջոյնովն երէց եղբայրներուս.
Մարմնոյդ պատուհաններն
Այլեւս կիսափակ են.
Ու լուսաւորուած մտքիդ ջահովն սպիտակ
Անցեալի փառքերու պանթէոն մը նկարէն
Քու ներսիդիդ են զարդարած.
Եւ անոնց վրան այլեւս
Ոչ մի դրուագ չ'աւելնար...։
Գաւիթին շուրջը մենաստանին
Ահա թաղարները մոխրաժաղիկներու,
Անոնք մեղմիւ պարեգօտիդ կը քսուին.
Գգուէ՛ զանոնք ու տես,
Կը դողդոջեն յուզումէ...
Ու մատներովդ զգայուն
Թերթերն անոնց չօշափէ՛.
Անոնք նրբահիւս են հոգւոյդ պէս գեղասէր։
Հպումէդ՝ ահա անոնց երակներէն աւշային
Կ'անցնի սարսուռն հեշտանքի.
Ու ամոթխած չիկնումէն
Իրենց դէմքերը կ'երփներանգին
Կարմիր, կապոյտ ու դեղին։...
Ողջո՜յն քեզ, ալեւոր վսեմ,
Ողջոյնովն եղբայրներուս անդրանիկ
Ողջոյնովը Վարուժանիդ։

Պ. Թազրձեան

Վենետիկ, 3-4-1931 Աշ. Մ.-Ռ. Վրժրնի.

---

1. Վեր. Հ. ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ Վ. ԳԱՍԳԱՆՏԻԼԵԱՆԻ որ քաջալերը եղած է, ներշնչած եւ ուղղած անմահ բանաստեղծին առաջին քայլերը դէպ ի քերթողական ասպարէզը։ Ծ. Խ.

digitised by A.R.A.R.@